

תורת בטחון – פרשת וארא

ביום ההוא", וכל כך למה, משום כך בטחו ולא בושו, הכל בזכות הבטחה", ע"כ. הרי להדיא בדברי המדרש דעיקר הזכות שזכו אבותינו ליגאל ממצרים היה משום שבטחו בהשי"ת.

וכן איתא בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רמ), וז"ל, "ויאמינו בה' (שמות יד, לא) בשכר אמונה שהאמינו שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה וכו' וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה שהאמינו שנאמר ויאמן העם, וכן הוא אומר אמונים נוצר ה', וירא ישראל את מצרים מת (שם, ל) וכו' וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה שנאמר אתי מלבנון כלה וגו', ע"כ.

דתן ואבירם זכו לגאולה מכח בטחונם

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים, הרי מצינו שדתן ואבירם זכו לגאולה משום שבטחו בהשי"ת שיגאלו. דהנה הקשה הרא"ש (על התורה פרשת בא) וז"ל, "יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלשת ימי אפלה, ודתן ואבירם לא מתו שהיו רשעים גמורים? יש לומר אף על פי שהיו רשעים לא נתיאשו מן הגאולה", עכ"ל. דברים נוראים, שמצינו דתן ואבירם שהיו רשעים גמורים, מ"מ בזכות הבטחון זכו לגאולה. ומבואר מזה, גודל הכח של מדת הבטחון בהשי"ת, שאפילו רשעים שבטחים בהשי"ת זוכים לחסד ה', וע"כ הם זכו לגאולה.

כלל ישראל חיזקו בטחונם מהעשר מכות

הנה לבאר עיקר דברי הגר"א שקודם שיצאו כלל ישראל מארץ מצרים הקב"ה הראה להם נסים ונפלאות לחזק בטחונם. הנה מן עיקרי היסודות הנצרכות ביותר להיות בוטח בהשי"ת, צריך להאמין שהקב"ה הוא יכל יכול - בעל היכולת ואין שום דבר נמנע מיכולתו לעשות. וכלל ישראל ראו דבר זה בעשרת המכות, שהשי"ת הוא בעל היכולת והוא השליט על כל כח בעולם, וע"כ בטחו בו שיגאלם. והאריך הסמ"פ (בספרו חיי עולם, פרק ט"ו) לבאר שכל מכה מורה על יכולתו של השי"ת וז"ל, "והנה כל האותות והמופתים שעשה השי"ת במצרים ע"י מרע"ה, היה בכדי לפרסם שהבורא ית' שליט בעולמו ומושל בכל דכתיב (שמות ט, ט): "כי עתה שלחתי ידי ואך אותך בדבר ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ", ולכן היו מכות רבות ושונות אע"פ שבמכה אחת היה אפשר להכניע את פרעה כשתתמיד המכה היא עד בלי נשוא. במכת דם, ראו שהשי"ת שליט על המים וכן בקריעת ים סוף שמימי הים נצבו כמו נד והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. במכת צפרדעים ראו שהשי"ת שליט על בריות שבמים (כדכתיב ושרץ היאור צפרדעים). במכת ערוב ראו שהשי"ת שליט על חיות הארץ. במכת ארבה ראו שהשי"ת שליט על בריות המעופפים שכולם עושים רצונו ית"ש וגזירתו, נגזר שיבאו

בענין המכות היו לחזק בטחונם בהשי"ת

ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים. (ז, ג)

דן אנכי - ואחרי כן יצאו

הנה בברית בין הבתרים הקב"ה אמר אל אברהם (בראשית טו, יד): "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". ופי' רש"י וז"ל: "דן אנכי - בעשר מכות", עכ"ל. הרי דברית בין הבתרים נכלל שקודם שיגאלו כלל ישראל מארץ מצרים, המצרים ילקו בעשר מכות, כדכתיב: "דן אנכי" - "ואחרי כן יצאו". ויש להתעורר להבין, מדוע הוצרך שילקו המצריים העשר מכות דוקא קודם שיגאלו כלל ישראל מארץ מצרים, הרי כלל ישראל היו יכולין לצאת מארץ מצרים, ואח"כ ילקו המצריים בעשרת המכות? וע"כ כיון שלא יצאו רק אחר שראו העשר מכות ע"כ היה צורך לזה, וצ"ב.

טעם לעשר מכות

הנה רבינו הגר"א (מובא בסידור הגר"א [אבני אליהו], ברכת 'על הצדיקים') כתב יסוד גדול בענין בטחון וז"ל, "גם שהוא מבטח לצדיקים הבוטחים בו ונותן שאלתם לאחר זמן, קודם יבא שאלתם הוא משען להם שלא יאבדו בטחונם בו יתברך, כמו שמצינו במצרים קודם צאתם שהראם נפלאות שישענו בו ויצאו בריש גלי (בראשית יד, ח) ובני ישראל יוצאים ביד רמה, ומתרגמינן בריש גלי", "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב, ב), וכן באחשורוש קודם שנתלה המן הראה להם גדולת מרדכי אשר קראו לפניו ברחובות, "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ" (אסתר ו, יא), סעד אותם בבטחונם קודם יצאו מאפלה לאורה, שיקבלו את התורה שנית בבטחון גדול ובלב שמח, וכן לעתיד "כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות" (מייכה ז, טו) להיות משען לנו בבטחוננו בו יתברך", עכ"ל. ומבואר מדברי רבינו הגר"א ב' יסודות. א] דעיקר הזכות שזכו כלל ישראל שיצאו מארץ מצרים היה אך ורק מכח בטחונם בהשי"ת. ב] שהגם שכלל ישראל לא היה יכולין להיות בוטחים בהשי"ת, מ"מ השי"ת היה מסייע להם להיות בוטחים בו כראוי. והאופן שהשי"ת סייע לכלל ישראל להיות בוטחים בו היה ע"י העשר מכות, ממה שראו הנסים ונפלאות, ובעזה"ת נבאר זאת.

נגאלו אבותינו בזכות הבטחון

איתא במדרש (תהלים שחר טוב מזמור כב) על הקרא: "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו" ז"ל, "בך בטחו אבותינו - במצרים. בטחו ותפלטמו - מיד פרעה. אליך זעקו - כמו שנאמר (שמות ב, ג): "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו". ונמלטו - דכתיב (שם יד, ל): "ויזעק ה'

בהמוניהם להשחית במצרים, באו, ולגושן מקום מושב בני, לא העיז אף א' לבוא, את הגבול שמרו כולם, כי כן פקד בורא עולם ית"ש. **במכת ארבה** ראו ג"כ שהקב"ה שליט על הרוח, כי הארבה בא ברוח קדים עזה, וכשהעיתר משה רבינו להסירו, נעתק והלך ע"י רוח ים חזק מאוד כמבואר בפרשה. **במכת דבר** ראו שהשי"ת שליט על חיי הבעלי חיים, נגזר על מקנה מצרים שימותו, מתו, וממקנה בני לא מת אחד. **במכת בכורות** ראו שהשי"ת שליט על חיי האדם, בכורות מצרים מתו כולם בשעה אחת כאשר התרה מרע"ה בשם ה', ובכורי ישראל חיו. **במכת כנים** ראו שהשי"ת שליט על האדמה כי עפר הארץ נהפך והי' לכנים, ופגעו רק במצריים ולא בישראל. **במכת שחין** ראו שבריאות האדם ותחלואותיו הכל ביד השי"ת, נגזר שילקו בשחין מצרים ולקו, ולבני לא פגע השחין כי הכל בגזרתו ית"ש. **במכת חושך** ראו שהקב"ה הוא המאיר לארץ, בגזרתו ית"ש המאורות מאירים ובגזרתו ית"ש לא יאירו וימש שחך. **במכת ברד** שהיו שלשה דברים, מטר, ברד, ואש מתלקחת, ותהלך אש ארצה. ראו שהשם יתברך הוא השולח עננים להמטיר על הארץ, ובגזרתו נהפכים לברד, וראו שהאש והמים עשו שלום לקיים גזרתו יתברך וכו', עכ"ל, ועי"ש יתר דבריו. ועפ"י דבריו הק' ברור ומבואר בטוט"ו כל הענין הזה: שכל האותות שנעשו במצרים, הכל היה להורות על יכולת הבורא ית', ומאחר שראו כלל ישראל זה, בטחו בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים.

השגחת השי"ת

עוד יסוד גדול הנצרך ביותר להיות בוטח בהשי"ת, צריך להאמין בלב שלם שהשי"ת הוא משגיח על כל אחד ואחד, ואין דבר נעלם ממנו. והגם שנגזרה גזירת גלות מצרים בברית בין הבתרים, מ"מ השי"ת דן את המצרים על כל מה שעשו. ונענשו על כל מה שעשו. וכל המכות היו ממש מדה כנגד מדה [ואכמ"ל בביאור זה]. מ"מ כלל ישראל ראו השגחת השי"ת. ועוד ראו, שכל המכות לא נגעו ולא פגעו בשום יהודי במצרים, וכל זה היה מגודל השגחת השי"ת על עמו ישראל. וכיון שכן, שראו השגחת השי"ת חיזקו את עצמם לבטוח בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים.

ואיתא בזוהר (ה"א דף ר"ה, ע"ב): "אתה ה' אבינו, **דהא אנת קיימא עלן תדיר לברכה ולאשגחא עלן, כאבא דאשגח על בנין בכל מה דאצטריך לון**" [תרגום: אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם], ע"כ. הרי אם אחד באמת מרגיש שהקב"ה הוא משגיח עליו ממש כמו אב שמשגיח על בנו, בודאי בלי שום ספק שיבטח בהשי"ת באמת, ובודאי יזכה להשגחת השי"ת שיעזרהו בכל מצב שהוא.

אהבת השי"ת

עוד יסוד גדול הנצרך ביותר להיות בוטח בהשי"ת, צריך להאמין בלב שלם שהשי"ת אוהב את עמו ישראל. שכל מה שעשה השי"ת שענש את המצריים, והביא עליהם כל המכות, ועשה כל הנסים ונפלאות היה אך ורק משום שהקב"ה - אוהב את עמו ישראל.

אבל האמת הוא שאין לנו שום השגה על גודל אהבתו, כאיתא בזוהר הק' (שמות דף ה', ע"ב) וז"ל, "א"ר יהודה אלמלי הוו ידעין בני נשא רחימותא דרחים קודשא בריך הוא לישראל הוו שאגין ככפיריא למרדף אבתריה", [תרגום: א"ר יהודה אלמלי היו יודעין בני אדם האהבה שאוהב הקב"ה לישראל היו שואגים ככפירים לרדוף אחריו], עכ"ל. הרי, דלית לנו שום השגה כמה אוהבים אנו אצל אבינו מלכנו, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וזהו מן היסודות דבעינן כדי שיבטח בהשי"ת. דאם אחד מרגיש באמת, גודל האהבה שהשי"ת אוהב את עמו ישראל, בודאי יבטח בו באמת בלי ספק שיעזרהו בכל מצב שהוא. אפילו במצב של מצרים, שלא ראו שום אופן שעל פי דרך הטבע שיגאלם מארץ מצרים, וע"כ לא היו יכולין להיות בוטחים בהשי"ת שיגאלם. אבל אחר שראו כל המכות, והרגישו שהשי"ת אוהב את עמו ישראל - חיזקו את עצמם להיות בוטחים בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים.

סיכום מכל הנ"ל

נמצא, דלבטוח בה' צריך להאמין בהני יסודות שהשי"ת הוא בעל היכולת, ומשגיח עלינו כאב על בנו, והאוהב אותנו יותר מהשגתנו. ואם ברור זה אצל כל אחד ואחד, בודאי יבטח בהשי"ת באמת. וכל אחד ואחד צריך לחזק עצמו תמיד, ובפרט כשלומד פרשיות אלו, שמהן אנו לומדין עיקרי יסודות האמונה ובטחון בהשי"ת, שהוא השליט על כל העולם כולו, ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, ואוהב את עמו ישראל.

ובאמת בכל יום כשאנו מזכירים יציאת מצרים צריכין אנו לחזק עצמנו במדת הבטחון. הנה רבינו יונה (ברכות ב, ע"ב מדפי הרי"ף) כתב לבאר הא דאמר רבי יוחנן (ברכות ד, ע"ב): "איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה". וז"ל, "י"ל וכי מפני שסומך גאולה לתפלה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עוה"ב ... ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמוזכר גאולת מצרים ומתפלל, מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום. וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר (שמות יד, לא): "וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו'". וכיון שמוזכר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילים ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו, כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד, והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא", עכ"ל. הרי בכל יום אחר שמוזכרין גאולת מצרים מיד מתפללים, זה מראה שאנו בוטחים בהשי"ת שיענה תפילתנו כמו שענה לאבותינו במצרים. שכשאנו מזכירין יציאת מצרים, וזוכרים כל הנסים ונפלאות שעשה לאבותינו - ע"כ נחזק עצמנו להיות בוטחים בהשי"ת בלב שלם.